

**С.Ю. Попович, О.М. Корінько, Ю.О. Клименко.
Заповідне паркознавство: Навчальний посібник.
— Тернопіль: Навчальна книга—Богдан, 2011. — 320 с.**

Збереження, примноження і стає використання різноманітності організмів, екосистем і ландшафтів, як стратегічний принцип розвитку людства, став сутністю державної екологічної політики України. В рамках цієї загальнопланетарної проблеми актуальним є підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі збереження живої природи і, передусім, природно-заповідної справи. Для їх підготовки вкрай необхідна сучасна навчально-методична література. Тому надзвичайно важливою подією є вихід у світ навчального посібника "Заповідне паркознавство", підготовленого відомим фахівцем у галузі природно-заповідної справи, завідувачем кафедри декоративного садівництва та фітодизайну Національного університету біоресурсів і природокористування України доктором біологічних наук, професором С.Ю. Поповичем у співавторстві із колегами О.М. Корінько та Ю.О. Клименко. Це видання присвячене об'єктам садово-паркового будівництва, що входять до штучних територій природно-заповідного фонду України. У навчальному посібнику вперше визначено наукову та освітню сутність заповідного паркознавства. Воно пропонує читачеві сучасні теоретичні та практичні знання з навчальних дисциплін гуманітарно-природничого спрямування за магістерською програмою "Природоохоронне паркознавство", які необхідні для формування висококваліфікованих магістрів садово-паркового господарства. Це базові знання

про історію, сучасні класифікації, географію, правовий статус, стан мережі та механізми збереження садово-паркових об'єктів природно-заповідного фонду тощо. Окремо обґрунтовано твердження, що фітоценологія є науковою основою територіальної організації рослинного покриву заповідних парків, для яких висвітлено структуру проектів організації їх територій. У книзі наведено характеристики деяких визначальних заповідних парків світу та України.

Актуальність появи такої книги засвідчує те, що вона рекомендована Міністерством аграрної політики України для використання в навчально-виховному процесі як навчальний посібник під час підготовки фахівців ОКР "магістр" зі спеціальності "Садово-паркове господарство".

Книга складається зі вступу, семи розділів, післямови, словника термінів, покажчика основних термінів, іменного покажчика, списку рекомендованої літератури та додатків (додаток 1 "Правова база охорони заповідних парків України", додаток 2 "Визначні заповідні парки").

Починається посібник зі вступу, в якому окреслено тенденції щодо проникнення ідей охорони природи у садово-паркове будівництва та ландшафтну архітектуру.

У невеликому за обсягом розділі 1 "Сутність заповідного паркознавства" авторами розкрито етимологію значення "парк" і запровадження його у класичну природно-заповідну справу, визначено об'єкт, основні завдання та напрямки

наукових досліджень заповідного паркознавства.

Розділ 2 "Історія створення та заповідання садово-паркових об'єктів в Україні" є змістовним оглядом основних періодів розвитку заповідного паркознавства. Автори характеризують внесок вітчизняних вчених у розвиток та становлення садово-паркових об'єктів в Україні.

У розділі 3 "Класифікації та мережі заповідних парків" висвітлено питання класифікації садово-паркових об'єктів за зайнятою ними площею, місцем розташування, класифікації паркових ландшафтів, класифікації заповідних парків. Подано характеристику мережі заповідних парків з наведенням картосхеми заповідних парків в Україні та переліку наукових об'єктів заповідних парків, які занесені до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання.

Созологічним питанням присвячено розділ 4 "Збереження біорізноманіття заповідних парків". Розглянуто методи збереження біорізноманіття *in situ* та *ex situ*. Найповніше охарактеризовано останній метод як один із найважливіших у проблемі збереження раритетних видів рослин поза межами їх природних ареалів. Зазначено, що збереження видів рослин *ex situ* є основним завданням ботанічних садів, яке включає збереження окремих живих зразків, насіння, пилку, вегетативних частин, а також культуру тканин і клітин. У розділі автори торкаються також питання екологічного контролю, визначають поняття про державний екологічний контроль, ознаки екологічного правопорушення, характеризують види відповідальності за екологічне правопорушення та рекреаційні порушення екосистем заповідних парків.

Розділ 5 "Основні аспекти паркової фітоценології" є одним з найфундаментальніших. Авторами детально викладе-

но сутність науки фітоценології, визначено її об'єкт та предмет. Подано сучасні визначення фітоценозу та науки фітоценології, окреслено напрями розвитку фітоценології та геоботаніки. Автори детально зупиняються на класичних описових та експериментальних методах досліджень у сучасній парковій фітоценології. Центральним у розділі є характеристика структурно-функціональної організації фітоценозів. Водночас описано склад, структуру, ознаки фітоценозу. Змістовним виглядає характеристика основних синтаксонів рослинності парків та напрямків змін паркових фітоценозів. Читач знайомиться із добовою, сезонною, різнорічною змінністю фітоценозів та багаторічними їх змінами, типами флуктуацій та причинами їх виникнення. Автори переконують читача, що корінна рослинність є фітоценотичною основою парків. Досвід садово-паркового будівництва свідчить про те, що найдовговічнішими і декоративними виявилися фітоценози з едифікаторами природних лісів.

Правовому статусу, структурі проектів організації, утримання та реконструкції заповідних парків присвячено розділ 6 "Проектна організація заповідних парків". Авторами оприлюднено правові основи проектування заповідних парків, зазначено, що проект організації їх територій є основним засобом управління територій, встановлення системи пріоритетів і обмежень, планування основних видів діяльності. У розділі сфокусовано увагу на структурі проектів організації території заповідного парку, характеристиці основних структурних розділів, функціональному зонуванні територій, яке є обов'язковим розділом усіх проектів організації. Водночас подано характеристику функціональних зон штучних об'єктів природно-заповідного фонду України — заповідної, наукової, експозиційної, рекреаційної,

адміністративно-господарської. Для прикладу автори репрезентують поліфункціональну територіальну організацію ботанічного саду в табличному варіанті.

У найбільшому за обсягом розділі 7 "Нотатки хрестоматії визначних заповідних парків" оприлюднено перелік визначних заповідних парків і висвітлено, за позиціями, історію їх створення, характеристику територій, фіторізноманіття, значення. Починається розділ із характеристики парків та садів всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО. Автори зазначають, що нині до списку об'єктів всесвітньої спадщини внесено 890 об'єктів. У книзі охарактеризовано 14 таких найвизначніших об'єктів різних країн світу, а також наведено перелік українських об'єктів всесвітньої культурної та природної спадщини. Подано інформацію і про 18 ботанічних садів світу, вік створення яких становить понад 100 років. Значну частину розділу присвячено висвітленню естетичних, наукових та природних цінностей заповідних парків України загальнодержавного значення - 18 ботанічних садів, 19 дендрологічних парків, 88 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 7 зоологічних парків.

Кожен розділ та підрозділ завершується контрольними запитаннями і зав-

даннями, що сприяє засвоєнню навчального матеріалу.

У "Післямові" окреслено перспективи щодо підготовки фахівців з даного профілю. Зазначено, що заповідне паркознавство є новим і перспективним напрямом у науці та освіті і оволодіння такими знаннями - це нагальна необхідність у контексті входження нашої держави у світовий природоохоронний простір.

Книгу проілюстровано необхідними рисунками, таблицями, кольоровими фотографіями, які легко сприймаються читачами.

Завершується книга словником (визначення термінів і тлумачення понять), покажчиком основних термінів, що трапляються у тексті, іменним покажчиком, списком рекомендованої навчальної, методичної, наукової, правової, довідкової літератури, двома додатками. Це полегшує користування книгою, сприяє самостійній підготовці предмета студентами з різним рівнем підготовки.

Загалом, книга достатньо логічна, послідовна, концептуальна, написана літературною мовою з використанням сучасної наукової термінології. Тому рецензований посібник заслуговує високої оцінки і є вагомим внеском у природоохоронну освіту.

*Член кореспондент НАН України
Доктор біологічних наук
Доктор біологічних наук*

*І.П. Григорюк
П.М. Устименко
Б.Є. Якубенко*